

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

v ochraně přírody a krajiny
v ČR a dalších zemích EU

úvod

Následující publikace představuje 20 vybraných projektů z České republiky i zahraničí, jejichž postupy jsou využitelné při ochraně přírody a krajiny nejen v Beskydech.

Jednotlivé projekty byly voleny tak, aby byly pro daný účel co nejvíce reprezentativní. Jsou zde tak zastoupeny projekty řešící obdobné problémy jako se řeší v Beskydech, tak i jiné, které by výhledově bylo žádoucí v Beskydech řešit.

Předkládané projekty jsou zaměřené na ochranu jednotlivých druhů či skupin druhů a také na ochranu cenných ekosystémů s důrazem na lesy a druhově bohaté trvalé travní porosty. V neposlední řadě jsou prezentovány také projekty, které nejsou přímo zaměřeny na ochranu přírody a krajiny ale souvisejí s ní. Sem patří vzdělávací projekty, projekty na zapojování veřejnosti do ochrany přírody, výzkumné projekty, projekty interpretace místního dědictví apod.

Přestože jde ve většině případů z hlediska zaměření o komplexní projekty, primárně bývají zaměřeny na řešení jednoho typu problému. V souvislosti s tím jsou projekty přehledně seřazeny do tří kategorií: druhová ochrana, ochrana ekosystémů a ostatní (zapojování veřejnosti, EWO apod.).

Mgr. Roman Barták

obsah

	Úvod	1
	Druhová ochrana	
01	Reintrodukce puštíka bělavého na Šumavě	3
02	Inventarizace a genetická diverzita tisů červeného ve ZCHÚ ČR jako podklad pro záchranná opatření a pro jeho reintrodukci	5
03	Gentianella baltica	7
04	Integrovaná ochrana stanovišť tetřeva ve Schwarzwald, Německo	9
05	Prioritní opatření pro ochranu velkých šelem v Alpách, Itálie	11
06	Budování strategické sítě ptačích oblastí s ohledem na rákosiny pro bukače velkého, Velká Británie	13
	Ochrana ekosystémů	
07	Mapování a likvidace invazních rostlin v Euroregionu Nisa	15
08	Ochrana přírody a krajiny jižního Valaška obnovenou pastvou ovcí	17
09	Zajištění cílů Natury 2000 v New Forest, Velká Británie	19
10	Příroda nezná hranice, Slovensko	21
11	Ochrana a péče o jalovcová vřesoviště ve východním Eifelu, Německo	23
12	Obnova lesních stanovišť s důrazem na jádrová území sítě lesních ekosystémů, Velká Británie	25
13	Projekt „Wengermoor“, Rakousko	27
	Zapojování veřejnosti, EVVO, interpretace místního dědictví apod.	
14	Blanský les in NATURA	29
15	Environmentální vzdělávání a osvěta pedagogů, vedoucích dětských a mládežnických oddílů v rámci školních ekologických projektů	31
16	Environmentální vzdělávání a osvěta odborné i laické veřejnosti v oblasti povodí Moravy ve vztahu k ekologickému zemědělství	33
17	Aktivní občané - právní a odborná pomoc občanům a jejich sdružení v oblasti ochrany životního prostředí	35
18	Využití krajových odrůd ovoce pro místní rozvoj a péči o krajinu	37
19	Rámcový koncept Světová zahrada Wachau, Rakousko	39
20	Integrace různorodých územních environmentálních informací jako přidaná hodnota facilitačních procesů, Finsko	41
	Závěr	43
	Seznam zkratk	44

01

02 03 04 05 06 07 08 09

Reintrodukce puštíka bělavého na Šumavě

Realizátor: Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava, 1.máje 260, 385 01 Vimperk, tel.: 388 450 111, email: vimperk@npsumava.cz, <http://www.npsumava.cz>

Spolupráce na projektu: Správa CHKO Třeboňsko, ZOO Ohrada u Hluboké n. Vlt., Přírodovědná stanice Horažďovice, Zoopark Chomutov, Stanice pro ochranu fauny Pavlov

Shrnutí projektu

Puštík bělavý je původní šumavský druh sovy, který naposledy na Šumavě hnízdil v letech 1921 – 22. V 90. letech vznikl projekt, který má za cíl opětovné vytvoření reprodukceschopné populace ve volné přírodě na české straně Šumavy (na německé straně bylo od roku 1975 vypuštěno okolo 140 ptáků, od roku 2001 probíhá reintrodukce také na rakouské straně Šumavy). Pro účely projektu bylo v letech 1991 – 1997 dovezeno 31 mláďat puštíků ze Slovenska, kde se vyskytuje početná populace stejného poddruhu jako byla původní šumavská. Puštíci jsou odchováváni v několika

zoologických zahradách a stanicích. Zde je každoročně sestaveno 5 – 8 párů, kterým se doposud vylíhlo 78 mláďat.

Aktivita projektu

Vlastní navracení do volné přírody probíhalo ve čtyřech vypouštěcích zařízeních umístěných v příhodných lesních biotopech v Národním parku Šumava. Do těchto voliér byly několik týdnů před vypuštěním umístěny chovné páry s mláďaty. Obvykle koncem července pak byla mláďata z voliér vypuštěna a po určitou dobu byla ještě v kontaktu s rodiči ve voliéře. Doposud bylo obdobným způsobem vypuštěno v letech 1995 – 2004 celkem 67 jedinců puštíků. Všichni puštíci byli označeni kroužky a mikročipy. Disperze a přežívání vypuštěných mláďat byla sledována také pomocí radiotelemetrie od roku 2000.

Výsledky projektu

Sledovaná mláďata se ve volné přírodě bez zjevných problémů aklimatizovala a nevykazovala známky nežádoucího chování. Mláďata se obvykle postupně vzdalovala

od místa vypuštění, a to do vzdálenosti až několika desítek kilometrů. V průběhu podzimního období se jejich teritoria zmenšovala a stabilizovala. Na určitou zranitelnost sledovaných mláďat ukazoval nález čtyř mrtvých jedinců (dva zabil predátor, jeden byl ilegálně zastřelen a jeden zabít na sloupu vysokého napětí). Přesto lze dosavadní průběh reintrodukce puštíka bělavého považovat za úspěšný. Od roku 1998 byla na 2 – 3 lokalitách v oblastech vypuštění několikrát nalezena mláďata vylíhlá ve volné přírodě, jednou v umělé dutině. Puštíci byli pravidelně pozorováni i na několika dalších lokalitách. Společně s obdobnými reintrodukčními projekty na německé a rakouské straně Šumavy tak byl vytvořen základ pro trvalou existenci reprodukčně schopné šumavské populace puštíka bělavého.

Klíčová slova: puštík bělavý, ptáci, druhová ochrana, Natura 2000, reintrodukce

02

01

03

04

05

06

07

08

09

Inventarizace a genetická diverzita tisu červeného ve ZCHÚ ČR jako podklad pro záchranná opatření a pro jeho reintrodukci

Realizátor: Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava, 1.máje 260, 385 01 Vimperk, tel.: 388 450 111, email: vimperk@npsumava.cz, <http://www.npsumava.cz>

Spolupráce na projektu: Doc. Ing. Vladislav Čurn, PhD., Ing. Jiří Kadera, Ing. Vladimír Zatloukal

Shrnutí projektu

Tis červený je vyhláškou 395/1992 Sb. prohlášen za druh silně ohrožený. Aktivity pro jeho záchranu jsou na území ČR stále ještě nedostatečné. Většina populací tisu v ČR má již tak omezený počet jedinců, že bez podpůrných opatření hrozí jejich zánik. Informace o tisu v ČR byly dosud rozptýleny a neexistovala jednotná databáze.

Cílem projektu bylo získání chybějících klíčových informací o tisu červeném v ČR, zejména o četnosti výskytu, ekologických nárocích a genetických charakteristikách jeho dílčích populací. Na základě poznatků byly navrženy způsoby ochrany tisu na území ČR.

Aktivity projektu

Řešení projektu bylo rozloženo do dvou let (2000–2001). V roce 2000 byly v rámci projektu realizovány následující aktivity: shromáždění dostupných údajů o tisu v ČR, základní inventura tisu v ČR na základě dostupných údajů, odebrání vzorků z populací tisů pro studium struktury jeho genofondu v ČR, zahájení analytické práce na vymezení ekologických nároků tisu.

V roce 2001 byly realizovány následující aktivity: odebrání dalších vzorků pro analýzy genofondu, pokračování terénních kontrol dalších významných lokalit, byla vytvořena mapa výskytu tisu v ČR s vrstvou současného a historického výskytu, data byla převáděna do digitální databáze sjednocující data o výskytu tisu za celou ČR, analýzy genofondu byly provedeny pro další významné populace tisu, data byla syntetizována do podoby doporučení pro záchranu genofondu tisu a jeho

případnou reintrodukcí, projekt byl ukončen závěrečnou zprávou.

Výsledky projektu

V ČR bylo zjištěno 11 242 jedinců tisu přesahující výšku 1 m a četné přirozené zmlazení, které v důsledku poškozování zvěří většinou nepřežívá. Pro záchranu tisu je nezbytná především podpora přirozené obnovy a výsadeb tisu, ochrana před škodami působenými zvěří, zálohování genofondu ohrožených populací, vypěstování dostatku reprodukčního materiálu tisu, posílení slabých fragmentárních populací, zvyšování hustoty výskytu výsadbou v místech současného řídkého výskytu a jeho reintrodukce na vhodné lokality.

Více informací obsahuje publikace „Inventarizace a genetická diverzita tisu červeného ve ZCHÚ ČR“, kterou lze nalézt také na <http://www.npsumava.cz/storage/tis/text.html>.

Klíčová slova: tis červený, stromy a keře, druhová ochrana, reintrodukce

03

01

02

04

05

06

07

08

09

Gentianella baltica

Realizátor: 13/18 ZO ČSOP Silvatica, Brejl 88,
271 01 Ruda, email: silvatica@centrum.cz

Spolupráce: Botanický Ústav AV ČR

Shrnutí projektu

Aktivity ZO ČSOP Silvatica se odehrávají zejména na území CHKO Křivoklátsko, mimo jiné jde také o péči o louky okolí potoka Klíčava, kde se vyskytují ohrožené druhy rostlin včetně hořečku ladního pobaltského (*Gentianella baltica*). Představovaný projekt je součástí dlouhodobé strategie péče o cílový druh v zájmové oblasti, se kterou bylo započato již více než před deseti léty. Na realizaci projektu spolupracovali kromě pracovníků Botanického Ústavu AV ČR také studenti z Gymnázia v Rakovníku.

Aktivity projektu

Jednalo se o komplexně postavený projekt jehož aktivity byly členěny do dvou kategorií: „Botanický průzkum“ a „Zabezpečení managementu“. V základní části „Botanického průzkumu“ byl zkontrolován a dopl-

něh inventarizační seznam vyšších rostlin v celém zájmovém území zpracovány fytoceologické snímky na všech trvalých monitorovacích plochách. Poloha jednotlivých kvetoucích rostlin hořečku (*Gentianella baltica*), a vstavačů (vstavač kukačka a vstavač osmahlý) byla v rámci jednotlivých trvalých ploch zachycena do metrové čtvercové sítě. Také bylo u těchto ohrožených druhů provedeno fenologické pozorování a u hořečku ladního pobaltského zjištěno zastoupení položky ve významných českých herbářích.

V základní části „Zabezpečení managementu“ byla realizována opakovaná likvidace náletu dřevin v celém zájmovém území a průběžně byly odstraňovány terénní nerovnosti. Před vegetační sezónou byla louka zvláčena a byla také provedena obnova vytýčení monitorovacích ploch. Monitorovací plochy byly koseny jednou a to diferencovaně - prostory s výskytem vstavačů později (srpen), plochy s výskytem hořečků naopak dříve (červen). Bývalé políčko bylo pokoseno dvakrát, plochy s kopřivou a třtinou na okraji lesa třikrát. Zbytek louky byl mimo rámeček projektu pokosen jednou na začátku července. Občasně byla lokalita přepásána ovci.

V rámci dalších aktivit projektu byla uspo-

řádána přednáška pro středoškoláky a byl zpracován příspěvek do odborného tisku.

Výsledky projektu

Jednotlivými výstupy botanických prací byly: inventarizační seznam, fytoceologické snímky a výsledky fenologického pozorování včetně zaznamenání polohy do metrové sítě. Všechny jsou uvedeny ve Zprávě o průzkumu lokality *Gentianella baltica* v údolí Klíčavy za rok 2003. Byla zrealizována komplexní managementová opatření vedoucí k podpoře populace cílového druhu a dalších ohrožených druhů rostlin. S řešenou problematikou byla seznámena veřejnost.

Klíčová slova: druhová ochrana rostlin, *Gentianella baltica*, pastva ovci, zapojování veřejnosti

04

01

02

03

05

06

07

08

09

Integrovaná ochrana stanovišť tetřeva ve Schwarzwaldu, Německo

Realizátor: Forstliche Versuchs - und Forschungsanstalt Baden-Württemberg, Wonnhaldestraße 4, 79100 Freiburg, Deutschland, tel.: +497614018-0, email: suchant@fva.lfv.bwl.fv.bwl.dbp.de, <http://www.fva-bw.de>

Shrnutí projektu

Oblast Feldbergu, která se nachází v jižní části Schwarzwaldu, je celoročně hojně navštěvovaná turisty. Díky své nadmořské výšce (max. 1493 m n. m.) je také jedním z posledních útočišť subalpínské flóry a fauny mimo pohoří Alp. Typickými představiteli fauny jsou tetřevovití ptáci- tetřev hlušec a jeřábek lesní. Stejně jako v jiných oblastech však dochází i zde v posledních letech k výraznému zmenšování populací obou druhů, především v důsledku lesního hospodaření a zatížení turistikou. Oblast Feldbergu představuje pro zmiňované druhy spojovací most mezi populacemi v Alpách a dalšími lokalitami ve střední Evropě, jako

jsou Vogézy a Ardeny.

Aktivity projektu

Řešitel projektu se snažil zapojit všechny zainteresované strany při vytváření perspektivně zaměřené turistiky orientované na krajinu a ekologičtějších způsobů lesnictví. Tím by bylo dosaženo zlepšení stanovištních podmínek pro tetřevovité a další druhy ptáků. Model řešení, který byl použit, byl již dříve úspěšně aplikován v centrálním Schwarzwaldu a byl doplněn zkušenými kolegy z podobného projektu Life Nature ve francouzské Juře. Cílem bylo dosáhnout a udržet takovou populaci tetřevovitých, která bude schopna dlouhodobého přežití a zvýší hodnotu jedinečných lesních stanovišť na Feldbergu. V rámci projektu byl připraven a zrealizován integrovaný plán hospodaření s přírodními zdroji, který zohledňoval zájmy lesnictví, turistiky i ochrany přírody. Hlavní myšlenkou bylo to, že všichni zainteresovaní budou od samého počátku spolupracovat. Namísto jednostranných zákazů byl důraz kladen na zavedení rozumných pokynů pro návštěvníky a zaměření na dobře zacílenou přeměnu věkové i druhové struktury lesů.

Výsledky projektu

Úspěchem bylo přijetí managementového plánu všemi zainteresovanými, s konkrétním výsledkem zvýšení dohledu nad návštěvníky regionu a zonace lesního hospodaření. Na ploše 220 ha byla realizována managementová opatření vedoucí přímo k podpoře populací obou cílových druhů tetřevovitých. V souvislosti s regulací návštěvníků byly uzavřeny některé pěší a běžkařské trasy, jiné byly přetrasovány. V rámci mezinárodního semináře byly vyměněny zkušenostmi mezi odborníky řešícími obdobnou problematiku. Pro lepší informovanost obyvatel a návštěvníků území bylo vyrobeno a instalováno několik venkovních panelů (zaměřených především na ochranu obou druhů tetřevovitých a také na informaci o realizovaném projektu). Informace o ochraně obou druhů byly také systematicky distribuovány soukromým vlastníkům lesů, ornitologům a myslivcům.

Klíčová slova: druhová ochrana, ptáci, lesní ekosystémy, udržitelný turismus, zvyšování povědomí o ochraně přírody

05

01

02

03

04

06

07

08

09

Prioritní opatření pro ochranu velkých šelem v Alpách, Itálie

Realizátor: WWF Italia, Via Po 25/c, 00198 Roma, Italia, tel.: +3906 844971, email: wwf@wwf.it

Partneři projektu: Istituto Nazionale della Fauna Selvatica (INFS), Dipartimento di Scienze delle Produzioni Animali Università di Udine, Parco Nazionale delle Dolomiti Bellunesi

Shrnutí projektu

Tak jako v jiných oblastech, také v italské části Alp došlo k poklesu počtu velkých šelem na kritickou úroveň v důsledku jejich mnohasetletého pronásledování člověkem. Projekt byl zaměřen na tři druhy velkých šelem: medvěda hnědého, vlka, a rysa ostrovida. Počet vlků v Itálii se v posledních letech postupně zvyšuje, přičemž oblast Tarvisia představuje nejhojnější výskyt vlků v rámci celé země. Medvěd má stabilní populaci v centrální Itálii, ve studované oblasti se nachází něko-

lik jedinců, další občas přecházejí ze Slovinska a Rakouska. Rys obývá několik lokalit v jižním Tyrolsku a východních Alpách.

Aktivity projektu

Tento projekt je součástí mezinárodní celoevropské strategie na ochranu velkých šelem, která je financována WWF. Hlavním cílem je snaha o podporu spontánního návratu velkých šelem do Alp a zajištění dostatečně velkých populací těchto druhů. Podstatná část strategie je věnována kampaním na zvyšování povědomí o velkých šelmách směřována především k obyvatelům regionu.

Aktivity, které byly v rámci projektu realizovány, směřovaly především k vytvoření souladu mezi zájmy ochrany přírody, ekonomickými aktivitami regionu (zemědělství, lesnictví) a rekreačními aktivitami (turistika, lov zvěře apod.). V rámci projektu, především při vytváření managementových plánů a monitoringu velkých šelem byly aktivně využívány nástroje GIS. Projekt rovněž zahrnoval inovativní postupy omezující ohrožení dobytka, jako zajištění a výcvik pasteveckých psů pro farmáře.

Výsledky projektu

Obecně se v rámci projektu podařilo naplnit některé lokální a specifické cíle, do kterých byly také zahrnuty zájmy různých sociálních skupin (např. farmářů). Některé cíle se podařilo naplnit jen částečně či omezeně například: celkový soulad mezi ochranou šelem na jedné straně a chovateli a lovci zvěře na druhé straně, problém toulavých psů a koček, ustanovení systematické spolupráce mezi italskou a slovinskou stranou.

Konkrétně byly realizovány následující aktivity: vytvoření dvou akčních plánů záchrany velkých šelem (rys, vlk), jeden v přípravě (medvěd); databanka kompletující záznamy výskytu všech tří druhů ve studované oblasti; zlepšení spolupráce s místními samosprávami; úspěšné použití pasteveckých psů a velmi dobrý dopad kompenzací pro farmáře; zlepšení prevence a zvýšení povědomí o problému.

Klíčová slova: druhová ochrana, velké šelmy, kompenzace, přeshraniční spolupráce

06

01

02

03

04

05

07

08

09

Budování strategické sítě ptačích oblastí s ohledem na rákosiny pro bukače velkého, Velká Británie

Realizátor: Royal Society for the Protection of Birds,
The Lodge, Sandy, SG19 2DL Bedfordshire,
United Kingdom, tel.: +441767 680 551,
email: mike.clarke@rspb.org.uk,
<http://www.bitterns.org.uk>

Shrnutí projektu

Populace bukače velkého byla zásadním způsobem snížena v minulém století v celé Evropě v souvislosti s likvidací jeho oblíbeného biotopu – rozsáhlých rákosin. Velká Británie není výjimkou, v roce 1950 bylo zaznamenáno pouze 50 ožívajících se samců a v roce 1997 už to bylo pouze 11. V roce 2002 získalo konsorcium ekologických NNO a místních samospráv podporu na projekt, který by měl zvrátit stav populace bukače, který se tehdy nacházel v Británii na pokraji

vyhubení. Projekt byl zaměřen na 19 lokalit v celé Anglii s cílem znovuvytvoření sítě rákosin vhodných jako životní podmínky pro bukače. Jedním z hlavních problémů byla komunikace s veřejností s ohledem na to, že přestože je bukač velmi vzácné a poměrně plaché zvíře se skrytým způsobem života, žije také na první pohled v neatraktivních rákosinách poblíž městské zástavby.

Aktivity projektu

Jednou z dílčích aktivit projektu bylo zvýšení povědomí obyvatel a návštěvníků rákosin Lee Valley z hlediska jejich významu pro ochranu přírody. Toto bylo realizováno prostřednictvím organizování několika sérií různých akcí, jako byly exkurze s průvodci, dny otevřených dveří a každoroční trh sledování ptáků. Všechny akce byly velmi intenzivně propagovány v lokálních i národních médiích, čímž si získaly velmi dobrou pověst, takže bývaly také součástí poledních zpráv na BBC.

Časem se tedy akce spojené s touto lokalitou staly velmi populární. A tak se vzácný a plachý pták typický svými výraznými a nezaměnitelnými hlasovými projevy stal

mezinárodně populárním a díky lidské zvědavosti přitáhl k jednomu z míst svého výskytu velký počet návštěvníků. Mnoho lidí přicházelo také z důvodu, aby zjistilo, co může být zajímavé na tak na první pohled všední lokalitě, že si získala během několika let tak výjimečnou popularitu.

Výsledky projektu

Do této chvíle již navštívilo akce pořádané na propagaci lokality více než 10 000 lidí. Jedním z nejvýznamnějších úspěchů zvoleného modelu jsou bezesporu příjmy, které pocházejí od návštěvníků při prohlídce exkurzních tras či návštěvě pozorovacích stanovišť, a které jsou následně využívány na realizaci aktivit pro ochranu bukače. A tak mnoho lidí odchází spokojeno, protože strávili svůj volný den venku a přitom mohli být účastní návratu mezinárodně známého druhu ptáka na jednu z jeho původních lokalit.

Klíčová slova: bukač velký, druhová ochrana, zapojování veřejnosti, zvyšování povědomí

07

01

02

03

04

05

06

08

09

Mapování a likvidace invazních rostlin v Euroregionu Nisa

Realizátor: ZO ČSOP Armillaria, Rychtářská 926/14,
46014, Liberec 14,
kontaktní osoba: Mgr. Květa Morávková,
tel.: 482 725 276, email: kmoravkova@volny.cz

Partneři projektu: LRA Zittau (D), TUV Akademie Gor-
litz (D), NSC Olbersdorf (D)

Shrnutí projektu

Na území CHKO Jizerské hory je celá řada biotopů, které přestaly být obhospodařovány a díky tomu se staly velmi vhodnými lokalitami pro rozvoj invazních druhů křídlatky japonské, ojediněle i křídlatky sachalinské. Nejčastějšími lokalitami těchto rostlin v Jizerských horách jsou navážky, smetiště a břehy vodních toků.

Počátek likvidace invazních druhů na území Jizerských hor spadá do roku 1999, kdy byl na základě již vyhotoveného mapování v k.ú. Bedřichov, Janov nad Nisou,

Hraničná, Loučná a Josefův Důl proveden první krok k jejímu systematickému potlačování. Následně se pokračovalo v dalších letech. Aktuálně je realizován přeshraniční projekt „Likvidace invazních rostlin v povodí Nisy“ (financován programem Interreg IIIA), který na představovaný projekt navazuje.

Aktivita projektu

Obsahem projektu byla realizace některých významných kroků a aktivit k úspěšnému potlačení regionálně významných invazních druhů rostlin, zejména druhů rodu křídlatka a druhu netýkavka žláznatá v celém území Euroregionu Nisa. Projekt byl zaměřen jednak na odborné řešení problému - ve spolupráci se správními institucemi v regionu (v Německu i v české části) a jednak na zapojení veřejnosti do šíření osvěty o potřebě kontroly výskytu a řízení likvidace výše uvedených rostlin na cenných lokalitách, podél komunikací a toků, ale i na ladem ležících soukromých pozemcích, které jsou v současné době největším problémem. V rámci projektu byly realizovány ve spolupráci s německými partnery tyto hlavní činnosti: mapování výskytu křídlatky a netý-

kavky na české a německé části Euroregionu Nisa, příprava mezinárodního semináře o metodice likvidace invazních druhů a dílčích pracovních seminářů užších pracovních skupin, informační akce pro obce, příprava a tisk informačních materiálů pro veřejnost, likvidace křídlatky a netýkavky ve vybraných územích, zpracování postupu opatření na další léta, zapojení veřejnosti do likvidace invazních druhů na soukromých pozemcích, aktualizace internetových stránek.

Výsledky projektu

Bylo realizováno aktuální zmapování výskytu křídlatky a netýkavky žláznaté v části Euroregionu Nisa, ve vybraných částech území byla provedena likvidace zájmových druhů (roztokem Roundup Biaktiv, vykopáváním), byly zpracovány informační karty k vybraným lokalitám, uspořádány semináře včetně mezinárodního.

Klíčová slova: invazní druhy, křídlatka, přeshraniční spolupráce

Ochrana přírody a krajiny jižního Valašska obnovenou pastvou ovcí

Realizátor: Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Kosenka, Brumovská 11, 766 01 Valašské Klobouky tel.: 577 320 145, email: kosenka@mail.walachia.cz, <http://www.kosenka.cz>

Partneři projektu: soukromí zemědělci, Správa CHKO Bílé Karpaty, Botanický ústav AV ČR Praha-Průhonice aj.

Shrnutí projektu

V posledních letech pastva luk prakticky vymizela, a proto začala organizace uvažovat o tom, jak tento stav změnit. Spolu se dvěma soukromými zemědělci, kteří hospodaří na pastevních areálech v obci Vrbětice, pořídila organizace v roce 1997 šedesát ovcí plemene Romney Marsh, jež je přizpůsobeno celoročnímu pobytu na pastvinách. Ovce byly rozprodány zájemcům z řad drobných zemědělců, ekologů a dalších občanů s pozitivním vztahem k přírodě v rámci akce „Přived’

ovečku do valašské krajiny“. Tito partneři je pak ZO ČSOP Kosenka zpětně pronajali. Od roku 1999 pak pravidelně spásají otavy v chráněných územích v severní části CHKO Bílé Karpaty - PR Bílé Potoky, Javorůvky a Ploštiny.

Aktivity projektu

V roce 2001 byl projekt podpořen z rozpočtu MŽP ČR. Cílem projektu bylo zajištění extenzivní pastvy otav v maloplošných chráněných územích v katastrálních územích Valašské Klobouky a Poteč (intenzita pastvy je taková, aby v žádném případě nemohlo dojít k poškození pozemků). Pastva byla realizována v souladu se schválenými plány péče pro tato území a byla konzultována s pracovníky správy CHKO Bílé Karpaty. Ovce byly paseny v dočasných oplůtcích z dřevěných kůlů s použitím běžného ohradníkového lanka. Potřebný elektrický proud byl získáván z akumulátoru, jež je dobíjen solárním článkem. Byly provedeny opravy a doplnění prostředků k ohrazení pastvin a monitorovaných pastevních ploch. Rovněž byly zajištěny stálé služby v terénu nezbytné k bezproblémovému průběhu pastvy - pravidelná kontrola stáda a stavu ohrad (včetně oprav), kontrola zdra-

votního stavu ovcí.

Součástí projektu bylo také odstraňování náletu dřevin na spásaných pozemcích a úprava stromového lemu některých pozemků. Vhodný materiál získaný z těchto prací byl použit na výrobu kůlů pro hrazení pastvin. Další aktivity projektu byly zaměřeny na monitoring vlivu pasení na flóru lokalit, propagaci projektu a poradenství v oblastech souvisejících s realizací projektu.

Výsledky projektu

Byla provedena extenzivní pastva otav 39 ovcí na 20 ha pozemků v MCHÚ a přilehlých I. zónách CHKO (PR Bílé Potoky, PR Javorůvky) a rozšířena pastva dalšími 60-ti ovcemi soukromého zemědělce v PR Ploštiny a v přilehlých I. zónách. Na pozemcích současně probíhalo ve vymezených plochách odborné sledování vlivu pastvy na botanické složení ve spolupráci s Botanickým ústavem AV ČR Průhonice. Byla zajištěna propagace chovu ovcí na 10. Valašském mikulášském jarměku.

Klíčová slova: ochrana ekosystémů, louky a pastviny, pastva ovcí, spolupráce s farmáři

Zajištění cílů Natury 2000 v New Forest, Velká Británie

Realizátor: Hampshire County Council, The Castle, Winchester, SO23 8UE, Hampshire, United Kingdom, tel.: +441962841841, email: plantg@hants.gov.uk, <http://www.newforestlife.org.uk>

Partneři projektu: English Nature, Forestry Commission, Hampshire Wildlife Trust, National Trust, New Forest Committee, Ninth Centenary Trust, Royal Society for the Protection of Birds, Verderers of the New Forest, Wiltshire Wildlife Trust

Shrnutí projektu

„Nový les“, vytvořený původně jako lovecký revír v 11. století, je rozsáhlá plocha lesních porostů, pokrývající téměř 300 km². Nejvýznamnější z hlediska ochrany přírody je zde výskyt starých lesů a bezlesí - vřesovišť, vypásaných stády poníků. Předmětem ochrany je 9 typů stanovišť (včetně 3 prioritních z pohledu EU), 2 druhy rostlin a 5 druhů ptáků. New Forest je magnetem pro návštěvníky – ročně jich sem přichází odha-

dem 16 milionů. To s sebou přináší problémy, např. erozi půdy. Zalesňování nepůvodními druhy zanechalo dědictví v podobě plantáží jehličnanů, které se vylučují s udržováním přírodního charakteru této oblasti. Její integritu dále ohrožují i jiné invazní druhy, jako je hasivka orličí a pěnišík.

Aktivity projektu

Silné konsorcium celkem 10-ti organizací (od pastevců přes lesníky po ochranáře) sestavilo ambiciózní program na realizaci široké škály managementových opatření řešící mimo jiné hlavní ohrožení cenných ekosystémů New Forest. Hlavními cíli bylo vytvoření plánu péče, pokrývajícího celé EVL, zvýšení rozlohy pozemků, které vlastní a o něž pečuje ochrana přírody a obnova stavu příznivého z hlediska ochrany na 4.000 ha stanovišť EVL. Většina managementových opatření spočívala v mýcení pěnišíků, odstraňování vysázených a invazních jehličnanů, zavádění tradičního lesního hospodaření s preferencí listnatých dřevin a nápravě škod způsobených erozí půdy (včetně kontroly další eroze). Důležitým prvkem projektu jsou akce na zajištění dlouhodobě udržitelné péče

o cenné bezlesí. Protože velká část optimálních managementových opatření je spojena s tradičními pastevními technikami – chovem poníků, dobytka a prasat – je důležité, aby jejich stavy neklesaly. Primární je v území udržení pastvy poníků a z toho důvodu byly aktivity projektu soustředěny na podporu jejich stád prostřednictvím stimulačních plateb.

Výsledky projektu

Byl vytvořen komplexní plán péče o EVL New Forest, rozčleněný na 4 části, zaměřený na jednotlivá stanoviště. Plán byl schválen všemi partnery projektu a nejvýznamnějšími vlastníky pozemků v území. Pro optimalizaci naplňování předmětu ochrany bylo vykoupeno 500 ha plochy. Na ploše 4350 ha byla realizována managementová opatření (ve větší míře likvidace invazních druhů), další aktivity byly výzkumného charakteru (hlavně monitoring negativních vlivů na ekosystémy – vřesoviště, mokřady apod.).

Klíčová slova: lesní ekosystémy, invazní druhy, pastva, půdní eroze

Příroda nezná hranice, Slovensko

Realizátor: Nadace Zelená nádej, 08213 Tulčák, Slovensko, tel.: +421517789138, email: main@gpf.sk, <http://www.gpf.sk>

Partneři projektu: Stowarrzyszenie „Olszówka“ (PL), WWF (HU), ČSOP Salamandr (CZ)

Shrnutí projektu

Jde o víceletý projekt započatý v srpnu 2004 s cílem zvyšování ekologického povědomí občanů v podhorských pohraničních oblastech s důrazem na širší oblast Beskyd. Projekt je zaměřen na informovanost o důležitosti ochrany lesů pro ekologickou stabilitu krajiny s důrazem na osobní odpovědnost jednotlivců. V prvním roce byl projekt realizován s polským partnerem, v druhém roce k projektu přistoupili také partneři z Česka a Maďarska.

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Aktivity projektu

Aktivity projektu v prvním roce představovaly akce pro odbornou i laickou veřejnost. Na lokální úrovni šlo o přednášky na vybraná aktuální témata (obnova Tater, les a povodně, význam mrtvého lesa pro zdravý les, ochrana velkých šelem apod.) a také o darování ekologických publikací vybraným obcím Žilinského a Prešovského kraje. Na mezinárodní úrovni byla vyhlášena soutěž „Lesoochrannářský počin roku“ a fotografická soutěž „Přírodní krásy Beskyd“. Byla také vydána publikace *Živý les*, která obsahuje výsledku výzkumu vztahu mezi lesními typy a diverzitou avifauny. Dále byla také podporována odborná činnost a provozováno „Zelené středisko“ – poradenské centrum s půjčovnou knih a videokazet.

V druhém roce projektu byla zorganizována mezinárodní exkurze pro lesníky s Visegradské čtyřky do jedlobukových pralesů. Publikace *Živý les* byla přeložena do polštiny a maďarštiny a následně se distribuova-

la v Česku, Polsku a Maďarsku.

Výsledky projektu

Dvou ročníků fotografické soutěže se zúčastnilo celkem 88 fotografií od 23 autorů. Do soutěže „Lesoochrannářský čin roku“ bylo v roce 2005 obdrženo 12 nominací, z toho 5 ze Slovenska, 3 z Česka a po dvou z Polska a Maďarska. Ocenění byli pracovníci státní správy ochrany přírody a lesník prosazující přírodě blízké lesní hospodaření. Třídenní exkurze se zúčastnili lesníci z Česka, Polska a Maďarska. Přírodě blízký model hospodaření ve Volovských vrších byl vyhodnocen jako výhodnější jak z ekologického, tak i ekonomického hlediska.

Klíčová slova: ochrana lesních ekosystémů, ochrana velkých šelem, zapojování veřejnosti, přeshraniční spolupráce, publikace, exkurze

Ochrana a péče o jalovcová vřesoviště ve východním Eifelu, Německo

Realizátor: Verbandsgemeindeverwaltung Voreifel,
Kelberger str. 26, 56727 Mayen, Deutschland,
tel.: +49 26518009-46,
email: wacholder@vordereifel.de,
<http://www.wacholderheiden.de>

Partneři projektu: Ministerium für Umwelt und Forsten des Landes Rheinland-Pfalz, Forstamt Ahrweiler

Shrnutí projektu

Izolovaná jalovcová vřesoviště východního Eifelu jsou posledními zbytky rozsáhlé krajiny vřesovišť, která kdysi pokrývala významnou plochu horských luk této oblasti. Vřesoviště jsou výsledkem historického využívání půdy zvaného „Schiffelwirtschaft“, který představuje dříve velmi rozšířený systém zemědělského hospodaření založený na pastvě vřesovišť, přerušované jejich občasným vypalováním a následným využíváním jako orná půda.

1

12

13

14

15

16

17

18

19

20

V současné době jsou vřesoviště ohrožena sekundární sukcesí, zalesňováním a nadměrným tlakem turistického ruchu. V minulých letech bylo započato odstraňování náletu a obnovení pastvy na některých lokalitách s cílem znovuoobnovení typické krajiny vřesovišť.

Aktivity projektu

Hlavní cíle projektu směřují k ochraně a podpoře druhů bohatých smilkových trávníků a vřesovišť s jalovcem obecným a janovcem metlatým. Toto je možné pouze znovuoobnovením pravidelného extenzivního pastevního režimu.

Projektové území představuje 240 ha v osmi izolovaných lokalitách. Plán pastvy je připravován zvláště pro každou lokalitu v souladu s opatřeními dle plánu péče. Do přípravy plánů péče jsou zapojeny všechny klíčové cílové skupiny včetně farmářů, myslivců, a místních autorit. Konkrétní managementová opatření jsou zaměřena na likvidaci náletu a také na výsevy vřesu obecného a dalších typických vřesovištních druhů rostlin.

Klíčová skupina aktivit směřuje k ekonomicky udržitelné obnově pastvy. Využívána jsou stáda ovcí a koz čtyř místních farmářů. Testováno je rovněž využívání pastvy dobytka

a koní. Další aktivity jsou realizovány v rámci zvyšování povědomí o důležitosti vřesovišť prostřednictvím dvou konferencí (zabývajících se problematikou jalovců), exkurzí a publikací.

Výsledky projektu

Vzhledem k tomu, že realizace projektu byla započata v roce 2005 a projekt stále ještě probíhá, nejsou výsledky projektu ještě uzavřeny. Zpracovává se pečlivá dokumentace zachycující aktuální stav flóry a fauny včetně jejich postupných změn souvisejících s obnovou pastvy. Realizují se opatření směřující k většímu plošnému i početnímu rozšíření jalovce a podpora obnovy humusové vrstvy prostřednictvím regenerace drnu smilky tuhé (včetně likvidace náletu). Rovněž jsou realizovány aktivity využívající potenciál turistického ruchu v souladu s ochranou cílových ekosystémů (tvorba internetových stránek, exkurze, pěší stezky, cyklostezky apod.).

Klíčová slova: ochrana ekosystémů pastvin, jalovec, pastva, spolupráce s farmáři, podpora návratu původních druhů rostlin

01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11

Obnova lesních stanovišť s důrazem na jádrová území sítě lesních eko- systémů, Velká Británie

Realizátor: Caledonian Partnership, Highland Birchwoods Ltd., Littleburn, Munloch, IV8 8NN
Munloch, United Kingdom, tel.: +441463811663,
email: Phil.baarda@highlandbirchwoods.co.uk,
<http://www.coreforestsites.co.uk/index.asp>

Partneři projektu: Forestry Commission Scotland,
Forest Enterprise, Scottish Natural Heritage, West of
Scotland Water, Forest Research, South Lanarkshire
Council, Central Scotland Countryside Trust

Shrnutí projektu

Projekt je zaměřen na dvě prioritní lesní stanoviště z pohledu EU (suťové lesy a smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy) a jeden typ stanoviště endemický pro britské ostrovy (staré dubové lesy). Projektové území představuje celkem 12 lokalit rozptýlených po Skotsku. V těchto lokalitách jsou zahr-

2

13

14

15

16

17

18

19

20

nuty nejreprezentativnější lesní ekosystémy, které ovšem v důsledku nedostatku povědomí o jejich hodnotě utrpěly nedostatečnými, případně necitlivými managementovými zásahy. Dalším problémem je expanze invazního druhu pěnišníku černomořského (v menší míře také křídlatky japonské) a příliš intenzivní pastva.

Aktivita projektu

Projektové aktivity zahrnují okamžitá opatření vedoucí k eliminaci všech výše uvedených ohrožení stanovišť. Vlastníci pozemků spolu s projektovým týmem přímo řeší tyto aktivity případně koordinují práci subdodavatelů. Konkrétně jde o vytváření plánů péče, likvidaci invazních druhů, budování a opravy oplocení apod. Vše s cílem zlepšení aktuálního stavu lesních porostů cílových stanovišť na ploše více než 350 ha.

Uvedené aktivity jsou inovativně financovány ze tří finančních zdrojů, kromě Life Nature jde o prostředky z Lesnického grantového schématu (administrovaného Komisí pro lesnictví) a z prostředků Skotského přírodního dědictví. Některá opatření jsou hrazena stoprocentně, u jiných je hrazena pouze počáteční fáze, což slouží k rozběhnutí těchto aktivit. Ty jsou

následně hrazeny např. z Plánu pro rozvoj skotského venkova.

Konkrétně byla realizována likvidace invazních druhů rostlin: hlavně pěnišník, ale i buk, platan, nepůvodní druhy jedle, keřů a byliny včetně křídlatky.

Další aktivity jsou výzkumného charakteru, např. při vytváření směrnic pro plány péče. Součástí projektu je také komunikace s veřejností – pravidelná setkání s vlastníky, konference pro odborníky apod.

Výsledky projektu

Projekt se stále ještě realizuje, přesto již přinesl poměrně zásadní výsledky: na několika stech hektarů byl odstraněn pěnišník; na obdobné ploše byly odstraněny další nepůvodní dřeviny; z důvodů přirozené obnovy dřevin byla regulována pastva a ze stejného důvodu byla v cílovém území redukována vysoká zvěř na minimum; lokálně byly realizovány výsadby původních dřevin, odklíz odpadků a likvidace černých skládek.

Klíčová slova: ochrana lesních ekosystémů, invazní druhy, spolupráce s farmáři a lesníky

Projekt „Wengermoor“, Rakousko

Realizátor: Amt der Salzburger Landesregierung,
Friedensstrasse 11, Postfach 527, 5010 Salzburg,
Österreich, tel.: +4366280425518,
email: ulrike.seidel@salzburg.gv.at

Shrnutí projektu

Území Wenger Moor představuje přibližně 300 ha rozsáhlou mozaiku mokřadů, naplavených mělčin, rákosin, luk, lesů a také těžbou nepoškozených rašelinišť na úpatí Salcburských Alp. Jelikož je území situováno na pobřeží Wallersee, je jeho vodní režim úzce spjat s výší vodní hladiny jezera. V 90. letech minulého století však začala hladina jezera výrazně kolísat. Proto byl realizován představovaný projekt s cílem stabilizace vodního režimu ve Wenger Mooru.

Aktivity projektu

Hlavním cílem projektu bylo zlepšení stavu nejcennějších zbytků původní pestré krajinné mozaiky a především vrchovišť lemovaných lesními a lučními stanovišti

13

14

15

16

17

18

19

20

s hnízdišti ptáků. To vyžadovalo ucpání drenážních struh s následným zvýšením vodní hladiny. Dotčeným vlastníkům pozemků byly tyto újmy kompenzovány, případně byly pozemky v některých případech vykoupeny. V oblasti vrchovišť byly jednorázově odstraněny náletové dřeviny a potok Eisbach byl upraven pro zlepšení vodní bilance mokřadů. Byly rozšířeny hnízdní možnosti ptáků na lučních stanovištích odstraněním výsadeb nepůvodních borovic a rozvojem ekologicky příznivého hospodaření na místních loukách. Současně byly také realizovány doprovodné aktivity: regulace turistického ruchu (lokální omezení a budování vycházkových tras), zvyšování povědomí o významu zdejších ekosystémů a potřeby jejich ochrany (naučná stezka s venkovními panely, dočasné panely v místech realizace technických opatření, výroba a distribuce map, setkání s veřejností) a výzkumné aktivity.

Výsledky projektu

V rámci projektu bylo vyhotoveno několik klíčových dokumentů: hydrologická studie, plán péče, plány revitalizací vybraných malých vodních toků, ale také například finanční ana-

lýza výkupů pozemků a poskytování náhrad vlastníkům. Byla realizována revitalizační opatření u toků v délce cca 2,5 km, přeloženy některé komunikace způsobující půdní erozi, propojeny meandry s vodními toky. Dále byly revitalizovány vybrané mokřady (prohloubením) a zaveden hospodářský režim na loukách zohledňující životní nároky chřástala polního.

Výzkumné aktivity a realizaci managementových opatření podporovala intenzivní mediální kampaň zahrnující prezentaci v regionálních periodících, televizní a rozhlasové spoty i speciální exkurze pro novináře. Pro vlastníky klíčových pozemků byly organizovány pravidelné semináře o realizaci projektových aktivit a byly pořádány exkurze pro veřejnost. Projekt byl prezentován na Univerzitě v Salcburku a na dalších školách.

Klíčová slova: druhová ochrana, ekosystémová ochrana, hnízdiště ptáků, mokřady, zapojování veřejnosti

Blanský les in NATURA

Realizátor: Daphne ČR - Institut aplikované ekologie,
Husova 45/622, 370 05 České Budějovice,
tel.: 385 311 019, email: daphne@daphne.cz,
<http://www.daphne.cz/blanskyles/>

Shrnutí projektu

Cílem projektu bylo v zájmovém území maximálně zohlednit potřeby skupin, které mají aktivní vliv na přírodu a krajinu: zemědělci, vlastníci pozemků a obce (skrze představitele jejich orgánů). Projekt byl postaven na průzkumu potřeb těchto skupin, přisu- nu důležitých informací o zájmovém území a zajištění návazných informačních toků. V projektu se modelově implementovaly profesionální přístupy převzaté ze zahraničí (např. plán péče o farmu, jehož principem je nalezení souladu mezi hospodářskými potřebami zemědělce a potřebami údržby přírodních složek na daném pozemku). Jedním z cílů bylo také posilovat kapacity realizátorské organizace. Zkušenosti a přístupy z projektu budou obecněji použitelné při

14

13

15

16

17

18

19

20

plánování využívání chráněných území systému Natura 2000.

Aktivity projektu

Účelem aktivity „Průzkum potřeb“ bylo umožnit představitelům obcí, zemědělcům a dalším cílovým skupinám vyjádřit své zájmy a potřeby při využívání krajiny a své názory a očekávání od vyhlášeného území systému Natura 2000. Materiál „Praktický rádce“ umožnil cílovým skupinám chápat ekologické souvislosti v území a jednoduše rozpoznat „kvalitu“ přírodního prvku (zachovalost nebo degradaci). Kromě toho tento materiál také nabídl konkrétní návody na šetrné využívání daného prvku a poskytl seznam kontaktů a informačních zdrojů. Účelem aktivity „Komunikační platforma“ bylo vytvořit platformu a napojit na ni cílové skupiny tak, aby výměna informací fungovala i po skončení projektu. V rámci zpracování návrhu plánu péče o EVL Blanský les byly shrnuty informace a podklady získané v rámci předchozích aktivit do uceleného „balíčku“ využitelného pro plánování využití

území jako celku. Rovněž byla zpracována souhrnná publikace, ve které je prezentován metodický přístup k jednotlivým aktivitám, výsledky aktivit a zhodnocení vhodnosti a přenositelnosti přístupů.

Výsledky projektu

Realizace projektu byla čerstvě dokončena, výsledky projektu jsou umístěny na internetových stránkách organizace. V současné době jsou již na internetových stránkách projektu dílčí výstupy. Nejobsáhlejším z nich je „Praktický rádce“, který obsahuje 25 nejžhavějších témat, která vyplynula z rozhovorů se zemědělci ve studovaném území. Témata se týkají praktické ochrany přírody a krajiny a také ekologického zemědělství včetně poskytování dotací.

Klíčová slova: Natura 2000, ekologické zemědělství, zapojování veřejnosti, financování a dotace, PR aktivity

Environmentální vzdělávání a osvěta pedagogů, vedoucích dětských a mládežnických oddílů v rámci školních ekologických projektů

Realizátor: Sdružení Tereza, Haštalská 17,
110 00 Praha 1, tel.: 224 816 868,
email: tereza@terezanet.cz,
<http://www.terezanet.cz>

Shrnutí projektu

Školní ekologické projekty jako metoda výuky jsou založené na principu interaktivní výuky a výchovy zkušeností. Studenti mají konkrétní úkoly, které pravidelně plní. Výsledky práce společně vyhodnocují a díky koordináčním centrům mají možnost porovnání výsledků ze svého okolí s výsledky z jiných míst České republiky, z mnoha míst po celém světě i s výsledky profesionálními. Na základě těchto srovnání a vlastního úsudku studenti organizují různé akce pro zlepšení životního

prostředí a motivují okolí ke změně jednání a postojů směrem k trvale udržitelnému rozvoji. Pro tuto činnost potřebují studenti i učitelé celou řadu teoretických i praktických znalostí a dovedností z nejrůznějších předmětů.

Aktivity projektu

Hlavní náplní projektu bylo pořádání odborných seminářů, jejichž cílem byla především odborná podpora pedagogů a vedoucích dětských oddílů. Na jednotlivých seminářích se učitelé seznamovali s různými tématy a vyzkoušeli si konkrétní práci v projektu. Navíc byli na semináře zváni odborní lektori - vědci či experti v daném oboru, kteří učitelům vysvětlili podrobnosti a zodpověděli detailní otázky. Některé aktivity si učitelé na seminářích vyzkoušeli v roli studentů pro přímé použití ve výuce. Další důležitou částí seminářů byla výměna zkušeností mezi pedagogy. Na seminářích rovněž obdrželi učitelé metodické manuály pro pedagogy a pracovní listy pro studenty.

Byly realizovány například následující semináře: Obaly bez obalů, Les ve škole, Přizemní ozon, Pěstujeme stromky a komunitu, Geoinformace, Kyselý déšť. Část seminářů byla připravena na začátek jednotlivých projektů

za účelem seznámení pedagogů a vedoucích dětských oddílů s projektem, s pracovními listy, s metodickým manuálem, s pomůckami a s aktivitami pro děti. Odbornou garanci seminářů zajišťovali členové vědecké rady Terezy a další spolupracující vědeckí pracovníci. Část seminářů byla připravena na závěr projektu. Tyto semináře reflektovaly zpětnou vazbu pedagogů na projekt a hodnotí dílčí i závěrečné výstupy z projektů.

Výsledky projektu

V roce 2001 bylo v rámci projektu „Environmentální vzdělávání a osvěta pedagogů, vedoucích dětských a mládežnických oddílů v rámci školních ekologických projektů“ uskutečněno několik desítek seminářů, kterých se zúčastnili stovky pedagogů. Dále bylo uspořádáno několik dvoudenních seminářů a jeden pětidenní seminář.

Klíčová slova: ekologická výchova, vzdělávání a osvěta, ochrana životního prostředí, ochrana přírody, semináře

Environmentální vzdělávání a osvěta odborné i laické veřejnosti v oblasti povodí Moravy ve vztahu k ekologickému zemědělství

Realizátor: PRO – BIO svaz ekologických zemědělců,
Nemocniční 53, 78701 Šumperk, tel.: 583 214 586,
email: pro-bio@pro-bio.cz, <http://www.pro-bio.cz>

Shrnutí projektu

Obecným cílem projektu bylo osvětovou a vzdělávací činností v oblasti životního prostředí připravit podmínky pro rozšiřování vědomostí o ekologickém zemědělství a také povzbudit zájem o šetrné hospodaření. Hlavními nástroji k dosažení vytčeného cíle bylo pořádání přednášek a dalších akcí pro veřejnost: prezentace biopotravin, exkurze, vydávání tiskovin apod. Projekt souvisí s dalším (víceletým) projektem řešeným realizátorem „Podpora a propagace ekologického zemědělství v produkčních oblastech povodí Dunaje“. Na projekt navazuje další víceletý projekt zaměřený na vytváře-

16

13 14 15

17 18 19 20

ní sítě agroenvironmentálních informačních center ve vybraných krajích ČR.

Aktivita projektu

Ve třech středních zemědělských školách (v Šumperku, v Rožnově pod Radhoštěm a v Bruntále) a na UP v Olomouci a MZLU v Brně se uskutečnily přednášky na téma „Životní prostředí a ekologické zemědělství“. Byly nabízeny a propagovány oba díly nové učebnice Ekologické zemědělství a další odborná literatura o ekologickém zemědělství. Dále byly rozdány pozvánky a informace o Bioakademii 2005 a 2006 a zájemcům nabídnuty výstupy z minulých ročníků Evropské letní akademie ekologického zemědělství (CD, sborníky, bulletiny). Ve třech městech - ve Valašském Meziříčí, v Luhačovicích a v Prostějově - byly pro střední školy jiného než zemědělského zaměření zorganizovány přednášky na téma „Proč konzumovat biopotravinu“. Přednášky byly doplněny promítnutím videofilmu, praktickými ukázkami biopotravin a informačními letáky a literaturou. V rámci projektu bylo vydáno jedno číslo bulletinu „Ekologické zemědělství č. 27“ s tématem „Trvalé travní porosty v ekologickém zemědělství“.

Byly zorganizovány tři vzdělávací zájezdy

s praktickými ukázkami na téma: „Šetrné hospodaření je základem pro biodiverzitu a zdravé životní prostředí“ a jeden zájezd na mezinárodní veletrh bioproduktů Bio-Fach 2005 do Norimberka. V rámci projektu byly uspořádány čtyři prezentace s ukázkami biopotravin a s promítnutím videofilmu pro pracovníky státní správy, samosprávy a spotřebitelskou veřejnost (Šumperk, Zábřeh, Olomouc a Uherské Hradiště).

Výsledky projektu

Projekt přispěl ke zvýšení vědomostí a znalostí o ekologickém zemědělství a biopotravinách u studentů, učitelů, u zemědělců a venkovského obyvatelstva a u široké laické i odborné veřejnosti. V Olomouci a ve Valašském Meziříčí vznikla nová kontaktní místa pro získávání informací o ekologickém zemědělství, životním prostředí a biopotravinách.

Klíčová slova: environmentální vzdělávání, ekologické zemědělství, biopotravinu, ochrana životního prostředí

Aktivní občané - právní a odborná pomoc občanům a jejich sdružení v oblasti ochrany životního prostředí

Realizátor: Ateliér pro životní prostředí, Ve svahu 531,
147 00 Praha, tel.: 241432972,
email: atelierzp@volny.cz, <http://atelier.ecn.cz>

Shrnutí projektu

V rámci projektu „Pomoc občanům“ je poskytována pomoc občanským sdružením i občanům s problémy ochrany životního prostředí, zejména obrana před škodlivými stavebními zásahy a ochrana zeleně (dřevin). Předkládaný projekt byl MŽP ČR podpořen v roce 2004, obdobný projekt byl podpořen také v roce 2002 a 2003 (MŽP, OSF). Naplnění cíle projektu - pomoci širokému okruhu občanů v zapojení do rozhodovacích procesů v oblasti ochrany životního prostředí - bylo realizováno

17

13 14 15 16

18 19 20

přímou pomocí v účasti ve správních řízeních.

Aktivity projektu

Konkrétní aktivity projektu představovaly čtyři základní formy pomoci: 1) poradenství a konzultace stran právních a administrativních stránek účasti (založení sdružení, správné postupy při vstupu do řízení apod.); 2) zajištění či zprostředkování odborníků potřebných pro věcnou stránku účasti; 3) „informační servis“ - jiným občanským sdružením, která o to projevila zájem, jsme rozesílali pomocí elektronické pošty vybrané dokumenty (např. stanoviska k některým případům dotýkajících se daného sdružení, upozornění na probíhající řízení a v jeho rámci plynoucí lhůty); 4) u zvláště závažných případů organizace přímo vstupovala do řízení za účelem přímé podpory místní veřejnosti a místních sdružení. Převážná část právní pomoci byla poskytována členy Ateliéru pro životní prostředí. Expertní služby zajišťovali dle potřeby vybraní spolupracovníci organizace a členové sdružení.

Výsledky projektu

Byla poskytována průběžná pomoc občanům a občanským sdružením v rámci účasti na rozhodování ve věcech ochrany životního prostředí výše popsaným způsobem. Konzultace byly poskytnuty přibližně stovce různým subjektům (od jednoduchého vyřízení po telefonu až po opakované návštěvy a významný podíl na řešení kauzy). Výstupem projektu je široce pojatá konzultační a podpůrná činnost spočívající v poskytování základního poradenství ohledně účasti veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany životního prostředí, šíření instruktážních textů, vlastní vstupy do zvláště závažných kauz a zprostředkování odborníků k podpoře účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech. Obecně lze konstatovat, že poptávka po bezplatném právním poradenství v oblasti ochrany životního prostředí výrazně převýšila rozsah projektu i kapacity organizace.

Klíčová slova: právní pomoc, správní řízení, účast veřejnosti, ochrana životního prostředí

Využití krajových odrůd ovoce pro místní rozvoj a péči o krajinu

Realizátor: Tradice Bílých Karpat, Hostětín 4, 687 71 p. Bojkovice, tel. 572 641 040, fax: 572 641 854, email: tbk@decn.cz, <http://www.tradicebk.cz>

Shrnutí projektu

Bílé Karpaty patří k jednomu z nejbohatších regionů v ČR z hlediska výskytu starých a krajových odrůd ovocných dřevin. Tato skutečnost je jedním z důvodů, proč jsou v tomto regionu aktivity a projekty související s touto problematikou tak bohaté, různorodé a také úspěšné. Jedinečné jsou nejen dílčí projekty na záchranu odrůd, ale také rozsah spolupráce různých subjektů i jednotlivců a především využití ovoce jako suroviny pro zpracování bioproduktů.

Aktivity projektu

Od roku 1990 provádí ZO ČSOP Bílé Karpaty a její partneři ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty

18

13 14 15 16 17

19 20

mapování a determinaci starých a regionálních odrůd ovocných dřevin ve všech částech Bílých Karpat, tj. v oblasti Hornácka, Kopanic a Valašskoklobucka. Na obecním pozemku v národní přírodní rezervaci Zahrady pod Hájem u Velké nad Veličkou byl v roce 1991 založen sad, do kterého byly naroubovány odrůdy z oblasti Hornácka. V roce 1997 byla navázána užší spolupráce s vybranými ovocnými školkami a několika pěstiteli, kteří připravují materiál pro výsadbu v Bílých Karpatech. Pro lepší spolupráci vlastníků ovocných sadů v regionu založila ZO ČSOP Kosenka pozemkový spolek na ochranu biodiverzity (landtrust). V roce 2000 ZO ČSOP Bílé Karpaty připravilo pro zájemce 1500 vypěstovaných stromků krajových odrůd jabloní, hrušní a třešní, které byly vysázeny na území CHKO Bílé Karpaty. Informační centrum pro rozvoj Moravských Kopanic poskytuje poradenství při biologické ochraně a údržbě sadů bez chemických postřiků (výpasem, kosením, mulčováním) a při plánování dalšího rozvoje sadů (sanace, roubování, biologická ochrana, pastva dobytka a ovcí).

Výsledky projektu

V rámci ovocnářského programu jsou osloveni místní ovocnářští znalci a pamětníci, vlastníků sadů a pozemků je nabízena metodická pomoc s výběrem, ošetřováním a výsadbou krajových odrůd. Od podzimu 2000 je zajišťováno zpracování jablek z kontrolovaného ekologického zemědělství. Zpracovatelům ovoce pomáhá při dosahování potřebných standardů a kvality produkce i při odbytu výrobků značka Tradice Bílých Karpat.

Na trhu se již od roku 1997 nachází sušené ovoce se značkou "Tradice Bílých Karpat" certifikované jako bio-produkt. Sušená jablka, hrušky, švestky, třešně, višně i vlašské ořechy našly velmi dobrý odbyt a tržní potenciál dosud nebyl zdaleka pokryt. Nákupem kvalitních ovocných produktů, u nichž je známo, odkud pocházejí a z jakých odrůd jsou vyrobeny, mohou spotřebitelé přispět k zachování jedinečné krajiny Bílých Karpat.

Klíčová slova: staré a krajové odrůdy ovocných dřevin, bioprodukty, spolupráce s vlastníky, ochrana genofondu

Rámcový koncept Světová zahrada Wachau, Rakousko

Realizátor: MAS „Světové kulturní dědictví Wachau“
- Arbeitskreis Wachau, Schlossgasse 3, 3620 Spitz/
Donau, tel.: +322713-30000,
email: office@arbeitskreis-wachau.at,
<http://www.arbeitskreis-wachau.at>

Shrnutí projektu

Wachau se rozkládá mezi městy Krems a Melk podél 36 km dlouhého úseku Dunaje. Ráz krajiny určuje na první pohled řeka Dunaj a vinařské terasy, jimiž je území proslulé. Aby byla zachována jedinečnost Wachau a zároveň také dále rozvíjena, byla založena MAS „Světové kulturní dědictví Wachau“. Iniciativa vzešla od „Pracovní skupiny Wachau“, která existuje již od roku 1972. V současné době řeší MAS množství dílčích projektů, které jsou zastřešeny vzájemně propojenými projekty Leader+ a Life Nature.

Aktivity projektu

Projekt „Světová zahrada Wachau“ pochází z myšlenky krajinářského plánu a v Regionálním plánu rozvoje byl definován jako klíčový projekt. Vychází z představy, že by měla být v každé obci zřízena tematická zahrada nebo stezka, která se bude zabývat zvláštnostmi krajiny světového kulturního dědictví Wachau. Pro objasnění rámcových podmínek prosazování konceptu byla v roce 2002 zadána studie, která byla vypracována pod vedením projekční kanceláře. Studie rozebrala přírodní a kulturní potenciál území a infrastrukturní podmínky pro turistický ruch, které musí možné lokality splňovat.

Z konceptu vyplynula vhodnost prezentovat kulturní a přírodní zvláštnosti Wachau formou tematických poznávacích turistických stezek. Bylo navrženo zřízení desítek zastavení s možností pozorování či prohlídky, která budou navzájem propojena turistickou stezkou. Realizace zastřešujícího projektu Světová zahrada Wachau bude probíhat prostřednictvím menších jednotlivých projektů. Studie byla vypracována po konání dvou workshopů a jedné exkurze (kolem 40 účastníků) v roce 2003. Závěrečná prezentace proběhla v kláš-

teře Göttweig s 80 účastníky.

Výsledky projektu

Projekt „Světová zahrada Wachau“ přispěl ke snaze turistických organizací zvýšit objem návštěvníků regionu a také rozptýlit turistický ruch rovnoměrněji po celém území (v současné době se turismus koncentruje do intravilánu a nejbližšího okolí některých obcí).

Zastřešující projekt „Světová zahrada Wachau“ definoval Wachau jako jednu obrovskou zahradu s četnými specifickými a lokálními zajímavostmi. V jednotlivých menších regionech a obcích byly a budou realizovány dílčí aktivity, např.: „rakouská zahrada“, „občanská zahrada“, „vinařská zahrada“ nebo „lesní zahrada“. Bylo zřízeno také „Informační centrum světového dědictví“, které návštěvníky informuje o ochraně přírody a krajiny regionu a také poskytuje informace z databanky kulturního a světového dědictví.

Klíčová slova: Leader+, Life Nature, šetrný turistický ruch, interpretace místního dědictví, přírodní dědictví, kulturní dědictví

Integrace různorodých územních environmentálních informací jako přidaná hodnota facilitačních procesů, Finsko

Realizátor: University of Turku, FIN-20014 Turku, Finland Suomi, tel.: +35823335577,
email: risto.kalliola@utu.fi, <http://envifacilitate.utu.fi>

Parteři projektu: Estonian Environment Information Centre (EST), Finnish Environment Institute, Finnish Meteorological Institute, Regional Council of Southwest Finland and the University of Latvia (LVA)

Shrnutí projektu

V evropských zemích jsou bohužel poměrně častá, ne vždy optimální rozhodnutí v oblasti managementu problémů životního prostředí. Tyto chyby v plánování a řízení projektů často vznikají v důsledku nedostatku kvalitních informací. Výsledkem pak mohou

být například nesprávná ochrana stanovišť (v důsledku nedostatku informací o ohrožených druzích) nebo chybné plánování v oblasti cestovního ruchu (v důsledku nedostatečných znalostí o zdrojích znečištění). Environmentální informace vázané k určitému území jsou podstatné pro činění správných rozhodnutí a předcházení konfliktů.

Aktivity projektu

Projekt je realizován od roku 2004 a je zaměřen na podporu dostupnosti a využitelnosti environmentálních územních informací v Evropě. Cílem projektu je rozvoj nástrojů pro výměnu zmiňovaných typů informací mezi organizacemi, rovněž jsou v rámci projektu řešeny nové možnosti využití těchto informací. Prakticky jsou tedy metody realizovány a testovány ve Finsku, Estonsku a Lotyšsku. Soubor postupů, které vzniknou v rámci projektu, by měl být následně využit i v jiných evropských zemích.

Konkrétně jsou v rámci projektu realizovány následující aktivity: definování požadavků pro navržené technické prostředky výměny environmentálních informací, vytváření návrhů pro rozvoj kapacit v oblasti informovanosti o životním prostře-

dí na národní úrovni, vytváření nástrojů pro bezplatnou mezistátní výměnu informací o životním prostředí, budování regionálních informačních systémů v oblasti ŽP a prezentace návrhů s ověřením jejich platnosti v přeshraničním kontextu.

Výsledky projektu

V rámci projektu bylo a bude vytvořeno množství informačních výstupů především dvou typů. První jsou internetové stránky, např.: Informační systém o přírodě Estonska, síť geografických informačních zdrojů jihozápadního Finska, tematický atlas oblasti Lounaispajkan a virtuální archiv environmentálních dat Univerzity v Turku. Druhým typem jsou publikace, konkrétně např.: Soubor geografických informací podporujících přístup k informacím z oblasti ŽP, Aktuální situace v oblasti výměny informací z oblasti ŽP pro běžné využití v Estonsku a výměna územních dat o ŽP v Lotyšsku.

Klíčová slova: zapojování veřejnosti, životní prostředí, územní plánování, environmentální informace

Závěr

Předložené projekty mají posloužit jako inspirace pro realizování podobných projektů v Beskydech, případně zlepšit a rozšířit postupy již používané. V předkládané publikaci nebylo možné podat vyčerpávající přehled dobré praxe ani z České republiky, natož ze zahraničí. Problémy, které se v rámci ochrany přírody řeší, jsou početně bohaté a svým zaměřením velmi pestré, rovněž množství pozoruhodných projektů, především ze zahraničí, je takřka nepostihnutelné.

Z důvodu přenositelnosti zkušeností byly při výběru zahraničních projektů preferovány projekty z okolních zemí (a tím i obdobných přírodních podmínek). A tak je zde prezentován projekt na ochranu tetřeva z Německa, ochranu lesních ekosystémů ze Slovenska nebo projekt zabývající se interpretací místního dědictví v Rakousku. Obdobně zajímavé projekty se ovšem realizovaly třeba ve Španělsku, severní Evropě nebo také v USA či Kanadě.

Rovněž informace o projektových aktivitách u jednotlivých projektů nejsou z důvodu omezeného rozsahu určitě vyčerpávající. Přesto popis projektů nabízí možnosti zisku dalších či podrobnějších informací, např. z internetových stránek projektů (či jejich řešitelů) nebo přímým kontaktem s řešiteli.

Seznam zkratek

AV – Akademie věd

EU – Evropská Unie

EVL – Evropsky významná lokalita

EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

GIS – geografický informační systém

CHKO – chráněná krajinná oblast

MAS – místní akční skupina

MCHÚ – maloplošné chráněné území

MZLU – Mendlova zemědělská a lesnická univerzita

MŽP ČR – Ministerstvo životního prostředí České Republiky

NNO – nevládní neziskové organizace

OSF – Open Society Fond (Nadace otevřené společnosti)

PR – přírodní rezervace

PR aktivity – Public relations aktivity (aktivity zaměřené na práci s veřejností)

UP – Univerzita Palackého

WWF – World Wildlife Fund (Světový fond na ochranu přírody)

ZCHÚ – zvláště chráněné území

ZO ČSOP – základní organizace Českého svazu ochránců přírody

ŽP – životní prostředí

Příklady dobré praxe v ochraně přírody a krajiny v ČR a dalších zemích EU

Vydal ČSOP Salamandr
(ČSOP Salamandr, Tylovice 1805, Rožnov p. R., 756 61,
salamandr@salamandr.info, www.salamandr.info)

Texty zpracovali: R. Barták, V. Bajer, P. Vlčková

Grafické zpracování: Radek Mauer

Tisk: X Production s.r.o., Brno

Náklad: 500 výtisků

2007

Tato publikace vyšla v rámci projektu Ochrana přírody a krajiny v Beskydech - věc veřejná, který je spolufinancován programem Evropské unie - Transition Facility.

